

Ломачинська Ірина Анатоліївна
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

СОЦІАЛІЗАЦІЯ ПОДАТКОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

На рубежі XX-XXI ст. відбулося кардинальне переосмислення шляхів суспільного розвитку. Починаючи з 1960-х рр. актуальною є проблема збереження високої чисельності бідних верств населення в розвинених країнах, посилення його соціальної диференціації, що супроводжується зубожінням широких мас в країнах, що розвиваються, орієнтованих на прискорений промисловий розвиток та індустріалізацію традиційних секторів економіки.

Теоретичне осмислення цих проблем призвело до розвитку досліджень з питань взаємозв'язку економічної ефективності та соціальної справедливості. В результаті парадигма розвитку перемістилася в бік рівноважного і «соціально-

орієнтованого економічного зростання» або «соціалізованого економічного зростання», під яким розуміють не стільки кількісні параметри економічного зростання, скільки його якісні характеристики. В контексті цього соціальні цілі в явній формі отримали таку ж високу значимість, як і цілі економічної ефективності. Важливим аспектом соціалізації є й те, що, з одного боку, соціальні фактори призводять до економічного зростання, а, по-друге, економічне зростання забезпечує зростання суспільного добробуту.

Отже, все більшого значення набуває підхід, коли економічне зростання має сенс не саме по собі, а лише в тому випадку, коли воно призводить до досягнення соціальних результатів: збільшення тривалості життя, зниження рівня захворюваності та смертності, підвищення рівня освіти, культури, досягнення соціальної стабільності та зниження нерівності, більшого рівня задоволення потреб і раціоналізації споживання.

В умовах нестабільності національних економік особливого значення для забезпечення соціалізованого економічного зростання набуває ефективна економічна політика як сукупність заходів, що направлена на економічні процеси для вирішення суспільно важливих проблем. У контексті цього важливу роль відіграють податкові інструменти, використання яких пов'язано із маніпулюванням податковим навантаженням. Його зростання безпосередньо впливає на економіку, оскільки зменшує величину доходів, що залишається в розпорядженні економічних агентів, і, як результат, скорочує попит на товари і послуги, збільшує попит суб'єктів господарювання на фінансові ресурси, пригнічує ділову активність і бажання працювати в результаті того, що знижується підприємницьких дохід та винагорода. Відповідно, зменшення податкового навантаження, навпаки, призводить до підвищення ділової активності. Як результат, вплив на соціально-економічний розвиток оподаткування може здійснюватися шляхом зміни його структури за видами податків, суб'єктами, об'єктами тощо.

Отже, податкова політика соціально-орієнтованого економічного зростання базується на надмірному рівні оподаткування фізичних і юридичних осіб (високі ставки, широке коло суб'єктів оподаткування, вкрай обмежені податкові пільги), що компенсується для них високим рівнем соціального захисту. В результаті, частка ВВП, що перерозподіляється державою з орієнтацією на соціальне вирівнювання, для країн з високим рівнем розвитку досягає 50% і більше (Швеція, Франція, Італія, Німеччина) [1].

Перерозподіляючи фінанси через соціально-орієнтовану податкову систему держава збільшує споживчий попит, усуває дисбаланси між зростанням виробництва і споживання. Податковий протекціонізм соціальної сфери, освіти, науки, охорони здоров'я, культури сприяє економічному зростанню. Характерними особливостями соціалізації податкової політики, соціального оподаткування є високі витрати на заробітну плату (40-60% ВВП); збалансована система доходів населення, що дозволяє попереджати їх високу

диференціацію; розвинена система соціального захисту (витрати не менше 20-25% ВВП); значна частка витрат державного бюджету на охорону здоров'я (7-9% ВВП), освіти (4-6% ВВП) [2]; забезпечення збалансованості соціального і економічного розвитку за допомогою податкової політики.

Необхідність соціалізації оподаткування підтверджується результатами досліджень [3], відповідно до яких зниження соціальної нерівності суспільства лише на 50% залежить від соціальної допомоги, інший вплив, у тому числі обумовлений підвищенням податкових надходжень (наприклад, рівень збираємості податків), зниженням ухилення від сплати податків, ефективними ставками оподаткування. Крім того, низький рівень перерозподілу ВВП через бюджет (близько 20%) значно обмежує роль держави в поліпшенні якості життя населення.

Визначають три основні моделі соціалізованого податкового регулювання: податкове навантаження юридичних осіб менше, ніж фізичних осіб; податкове навантаження юридичних осіб вище, ніж фізичних осіб; податкове навантаження рівномірно розподілено між фізичними та юридичними особами. Кожна з моделей має свої особливості та доцільна для запровадження в конкретних умовах [2]. Зокрема, перша модель при низькому рівні доходів населення призводить до соціальної напруги, подальшого зменшення доходів, але в розвинутому суспільстві з високим рівнем життя, зрілою податковою дисципліною може бути досить ефективною. Друга модель орієнтована на зниження податкових вилучень у населення, що призводить до підвищення споживчого попиту, але знижує вільні кошти підприємств і сукупну пропозицію.

Відзначимо, що важливою проблемою соціалізації оподаткування є те, що воно потребує готовності суспільства нести надмірне податкове навантаження заради високого рівня соціальних гарантій.

Список використаних джерел і літератури

1. Лютий, І. Соціальні пріоритети фіскальної політики в посткризовий період. / І. Лютий, Д. Осецька. // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – 2014. – № 1 (154). – С. 29-33.
2. Калинина, О.В. Теоретические аспекты формирования налоговой политики социального государства. / О. В. Калинина. // Вестник Самарского государственного экономического университета. – 2010. – №12 (74). – С. 21-24.
3. Lypez, Ramyn E. The Effect of Fiscal Policies on the Quality of Growth. / Ramyn E. Lypez, Vinod Thomas, and Yan Wang. – Washington, DC: World Bank, 2010.